

BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Titel rapport (rapportnr.)	<i>Een nederzetting uit de Romeinse tijd in Uden-Noord (gemeente Uden)</i> <i>Resultaten van het proefsleuvenonderzoek en de vervolgoopgraving in Fase 3 van plangebied Uden-Noord (deelgebieden</i> <i>Kamer 2, 3 en 4 Archol Rapport 492</i>
Soort onderzoek	Proefsleuven en opgraving
Onderzoeksmeldingnr. (OM.nr)	4695233100 (proefsleuvenonderzoek 1868); 4713441100 (opgraving 1891)
Omvang en aard plangebied	Ca 3,8 ha
Planprocedure, reden	Woningbouwplan 'kamers 2, 3 en 4'
Versie rapport	Versie 1.0, d.d. 27-05-21
Onderzoeksbureau	Archol Leiden
Auteur(s)	Drs. T.A. Goossens
Opdrachtgever	Gemeente Uden
Bevoegd gezag	Gemeente Uden
Contactpersoon namens gemeente	S. Willems (PL Ruimte) / M. van de Rijdt (PL gebiedsontwikkeling)
Beoordeeld door	drs. F.P. Kortlang
Projectnr. ArchAeO	P21073
Beoordeeld d.d.	19-08-2021

Algemene indruk	Een standaard en verzorgd ogend rapport. Voorzien van goed en voldoende kaart- en illustratiemateriaal.
Conformiteit KNA 4.1	Het onderzoek is KNA-conform uitgevoerd.
Overige opmerkingen beoordelaar	Zie onder en voorts in de tekst verwerkt.

Kwaliteit onderzoek Opmerkingen, suggesties en aanvullingen	- opmerkingen zijn verwerkt in conceptversie van het rapport dat met deze beoordeling is meegestuurd.
--	---

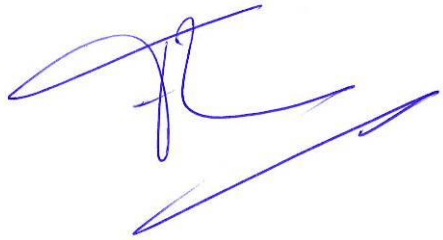
BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Conclusies onderzoeksbureau (overgenomen uit rapport)	Zie bijlage 1 samenvatting
Aanbevelingen onderzoeksbureau (overgenomen uit rapport)	De totale omvang van plangebied Uden-Noord bedraagt ca. 31 ha (Figuur 7.1). In de eerste landschappelijke en verkennende onderzoeken uit 2006-2007 bleken de randzones met laagtes en ontgravingen (beiden zonder archeologische sporen) af te vallen.³⁸ De toen eveneens afgebakende archeologische verwachtingszones (2006) en de behoudenswaardige vindplaatsen op de centraal gelegen hoge ruggen zijn vervolgens in de periode 2009 tot en met 2019 definitief onderzocht. Tijdens Fasen 1 tot en met 3 van Uden-Noord is in totaal ca. 15 ha, oftewel de helft van Uden-Noord, onderzocht. De vindplaatsen, namelijk een erf uit de overgangperiode late bronstijd-vroege en een uitgestrekte nederzetting uit de inheems-Romeinse tijd blijken samen een gebied van ca. 10,5 ha te bestrijken; althans binnen de grenzen van plangebied (Figuur 7.1). De vindplaatsen zijn dankzij de definitieve onderzoeken voor meer dan 99% opgegraven en <i>ex situ</i> behouden. Alleen in het noorden van het centrale gebied van Uden-Noord heeft de gemeente besloten in overleg met de eigenaar besloten om een klein stukje nederzetting in situ te bewaren: het gaat om het verwachte oostelijke vervolg van twee deels opgegraven huisplattegronden uit fase 4 en 5 van de inheems-Romeinse nederzetting (oranje in Figuur 7.1). Afgezien van dit laatste puzzelstukje zijn de vindplaatsen geheel onderzocht binnen plangebied Uden-Noord en is dit plangebied dan ook vrij te geven voor toekomstige ontwikkelingen op ruimtelijke gebied. Aangezien de vindplaatsen aan de west-, zuid- en oostzijde grotendeels binnen de grenzen van plangebied Uden-Noord vallen, is in deze richtingen dan ook geen vervolg van de vindplaatsen te verwachten voor de aangrenzende gebieden van Uden. Aan de noordzijde is de grens van de inheems-Romeinse nederzetting echter niet bereikt binnen plangebied Uden-Noord. Uitgaande van de hoogtekkaart en de verwachte voortzetting van de intensief bewoonde hoge westelijke zandrug richting het noorden, geldt voor de aangrenzende zones ten noorden van Uden-Noord een hoge archeologische verwachting. Hier dient met, conform de beleidsadvieskaart van de gemeente Uden, dan ook rekening mee te houden bij toekomstige planvorming.

BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Evaluatie beoordelaar (ArchAeO)	Het rapport is helder qua opzet en voldoet aan de aan de kwaliteitseisen (KNA 4.1) van de archeologische monumentenzorg. Figuur 7.1. op p 59, geeft aan welke delen van het plangebied thans (na onderzoek) archeologisch vrijgegeven zijn, of vrijgegeven kunnen worden.
Advies beoordelaar (ArchAeO)	De gemeente Uden wordt geadviseerd: - Archol het rapport met medeneming van de opmerkingen in de tekst, definitief te laten maken; - Op basis van de Advieskaart fig 7.1. (bijlage 3 beoordeling) de onderzochte gebieden archeologisch vrij te geven en in een toekomstige beleidskaart en omgevingsplan te verwerken - Wat betreft de 'oranje restgebieden' op de kaart, de dubbelbestemming waarde archeologie te handhaven en bij toekomstige ontwikkeling te laten onderzoeken middels proefsleuven en zo nodig opgravingen. - <i>Wij zien de definitieve versie van et rapport graag tegemoet..</i>
Autorisatie beoordeling door senior-archeoloog	drs. Fokko P. Kortlang ArchAeO B.V., Archeologische Advisering en Ondersteuning Rapelenburglaan 9 5654 AP Eindhoven tel. 040-2519270 / 06-22505236 email: advies@archaeo.nl website: www.archaeo.nl datum: 20-08-2021

BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Bijlage 1. Uden – Noord. Samenvatting (overgenomen uit rapport Archol)

De totale omvang van plangebied Uden-Noord bedraagt ca. 31 ha. In het kader van de eerste ontwikkelingsplannen van Fasen 1 en 2 is tussen 2009 en 2014 reeds een behoudenswaardige nederzetting uit de late bronstijd-vroege ijzertijd opgegraven, evenals meer dan driekwart van een eveneens behoudenswaardige nederzetting uit de inheems-Romeinse tijd.

Met de nieuwbouwplannen voor deelgebieden Kamer 2, 3 en 4, die op korte termijn zouden worden wordt gerealiseerd binnen het project Park Maashorst, kwamen in 2019 ook de laatste oostelijke, hoge verwachtingszones van de inheems-Romeinse vindplaats aan de beurt voor een definitief onderzoek: Fase 3 van Uden-Noord.

Het archeologisch onderzoek van Fase 3 ving eerst aan met nadere afbakening en waardering van de vindplaats binnen deze oostelijke verwachtingszones (ca. 3 ha) aan de hand van proefsleuven. Uiteindelijk bleek een gebied van 5000 m² met concentratie van inheems-Romeinse nederzettingssporen in aanmerking te komen voor een aansluitende opgraving. Dankzij deze laatste opgraving is nu ook het bewoningsbeeld van de Romeinse tijd te completeren. Het laatste definitieve onderzoek wijst uit dat ook de bewoning in de oostelijke zone exclusief samenhangt met de spreiding van twee hoge ruggen binnen het plangebied.

Op grond van de laatste inzichten blijkt de nederzetting in totaal een gebied van ca. 10,5 ha binnen de grenzen van Uden-Noord te bestrijken. De voorgaande onderzoeken hadden al uitgewezen dat eerste inheems-Romeinse boeren zich rond het begin van de jaartelling op de grootste zandrug in het westen vestigen. Ze richten er een erf in met een boerderij, waterput en enkele opslagschuren. Vermoedelijk bevonden de akkers zich eveneens op de zandrug, in de directe omgeving van het erf. In de loop van de eerste helft van de 1e eeuw n. Chr. lijkt al snel een uitbreiding van de bewoning plaats te vinden: ook op de kleinere zandrug in het zuidoosten verschijnen een erf met boerderij (inclusief sporen van een opvolger) en enkele schuren. Op grond van de voorgaande onderzoeken leken de boeren zich in de daaropvolgende bewoningsfasen 2 en 3, tussen ongeveer 50 en 150 n. Chr. vooral op de grote westelijke zandrug te concentreren. De inzichten van het huidige onderzoek wijzen echter uit dat de zuidoostelijke rug in deze bewoningsfasen ook nog is bewoond: tijdens de opgraving van 2019 zijn op twee locaties resten van een boerderij uit zowel fase 2 als fase 3 gevonden. Vermoedelijk waren beide boerderijen voorzien van een bijgebouw.

De bewoning is deze fasen 2 en 3 inmiddels uitgegroeid tot een langgerekte nederzetting die in verschillende strookvormige kavels is ingedeeld. De kavels en boerderijen zijn alle zuidwest-noordoost gericht; elke kavel vertoont de resten van één boerderij (met schuren) en van maximaal twee opvolgers. Net als bij de gelijktijdige boerderijen uit voorgaande onderzoeken vertonen de nieuw ontdekte boerderijen van fase 2 en 3 geen sporen van een eigen waterput. De boeren blijken in deze periode gebruik te maken van enkele gemeenschappelijke waterputten. Gezien de concentratie van de bewoning bovenop de zandrug, ligt het voor de hand dat de akkers in deze periode naar de flanken van de twee zandruggen en naar de tussenliggende laagte zijn verplaatst.

De eerder veronderstelde verschuiving in de bewoning (richting de westelijke rug) blijkt pas in fase 4 (150-200 n. Chr.) van de nederzetting op te treden. Volgens de voorgaande onderzoeken vindt vanaf 150 n. Chr. ook een opvallende herindeling van de nederzetting plaats, waarbij bewust wordt afgeweken van de oude oriëntatie: er verschijnen op de westelijke zandrug nieuwe kavels en boerderijen die meer west-oost zijn gericht. Opvallend is ook dat de bewoning zich meer tot de noordelijke helft van deze zandrug beperkt. De ontwikkeling van de bewoning volgt wel het patroon uit de vorige periode: elke kavel uit 150 tot 200 n. Chr. bevat de resten van een boerderij en van een of twee opvolgers.

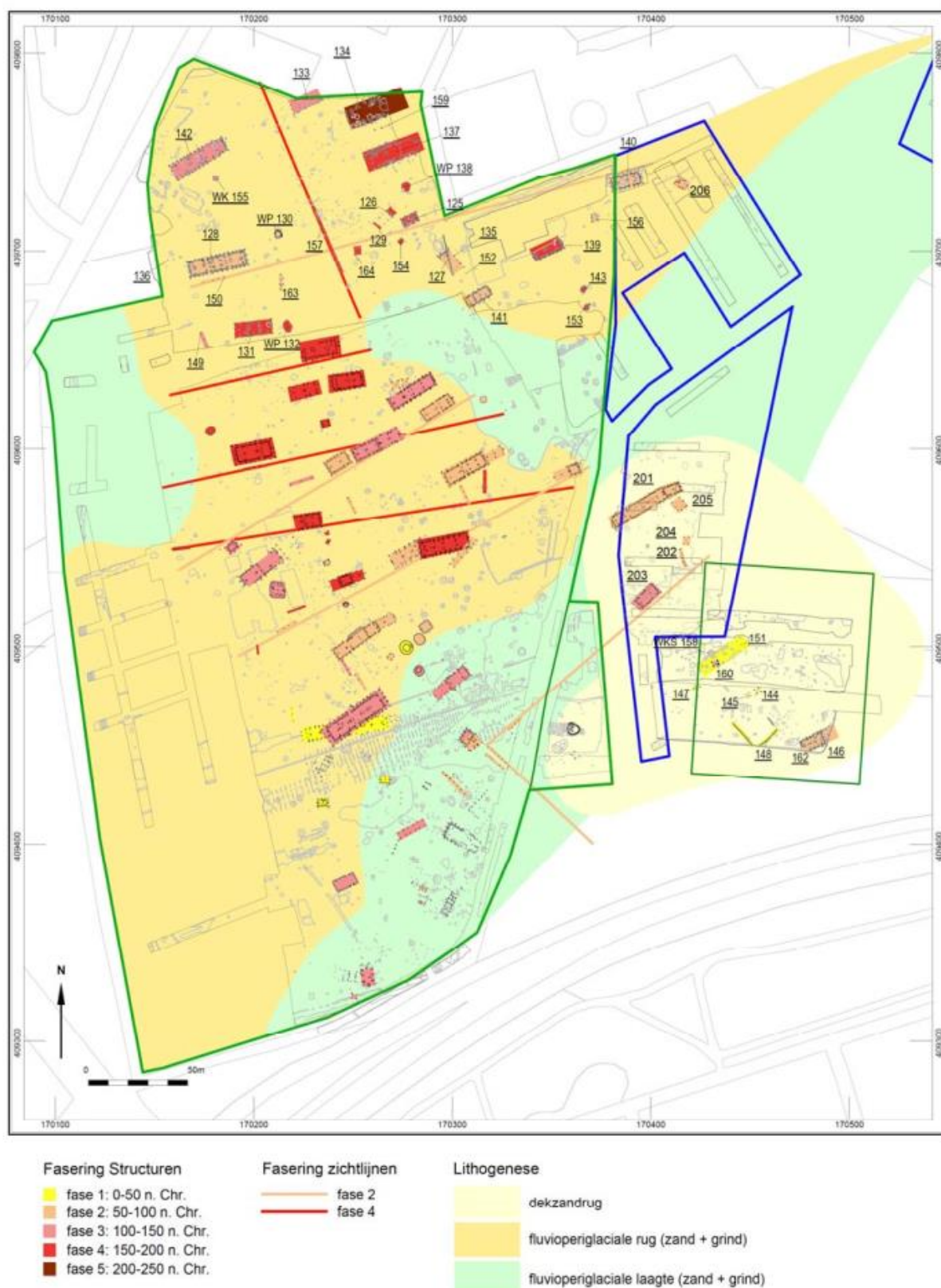
De voorgaande onderzoeken hebben reeds uitgewezen dat de meest opvallende verandering in de eindfase plaatsvindt, tussen 200 en 250 n. Chr. De bewoning blijkt dan weer teruggebracht te zijn tot één erf net als in de beginfase. Het gaat om een gemengd bedrijf. Centraal op het erf staat een potstalhuis: een boerderij met staldeel, waarin de mest van het vee werd opgevangen. De mest wordt in deze eindfase waarschijnlijk over de omliggende akkers gestrooid om deze vruchtbaarder te maken.

Al vanaf het begin van de Romeinse bewoning wijst de import van Romeins aardewerk en van metalen voorwerpen op handelscontacten met de Romeinse leger. Ook de strakke inrichting van de nederzetting wijst op een Romeinse invloed. De bouwtraditie en het materiële erfgoed van de bewoners benadrukken desondanks vooral het landelijke karakter van de nederzetting te Uden-Noord. De vraag is dan ook in hoeverre de politieke, militaire en economische problemen binnen het Romeinse Rijk in de 3e eeuw n. Chr. hebben bijgedragen aan het einde van de bewoning in Uden-Noord rond 250 n. Chr. Hoe dan ook stammen de eerstvolgende sporen binnen Uden-Noord pas uit de tweede helft van de Nieuwe tijd (met name de 19e-20e eeuw). De opgravingen en de historische kaarten wijzen uit dat het gebied toen in gebruik was agrarisch areaal; een areaal dat ingedeeld was door een stelsel van verkavelingsloten en -greppels.

BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Bijlage 2 overzichtskaart (p 52 rapport)

Figuur 6.10 Fasering van de gebouw-, waterputstructuren en zichtlijnen van de inheems Romeinse nederzetting uit Uden-Noord Fasen 1 en 2 (groen omlijnd), aangevuld met die van Fase 3 (blauw omlijnd).

BEOORDELING EN ADVIES ARCHEOLOGISCHE ONDERZOEKSRAPPORTEN

ArchAeO Archeologische Advisering en Ondersteuning

Bijlage 3: advieskaart archeologie Uden Noord. Alleen de oranje-rode gebieden zijn nog niet onderzocht en dienen in het ader van toekomstige ontwikkelingen bij voorkeur middels proefsleuven / opgravingen te worden onderzocht. De overige witte en gekleurde gebieden binnen het plangebied zijn of kunnen thans archeologisch (worden) vrijgegeven.

Legenda

- plangebied bestemmingsplan Uden Noord I
- gebieden Kamer 1 t/m 4 van project Park Maashorst
- gebieden zonder archeologische verwachting (verstoord of archeologisch vrijgegeven na onderzoek)
- restgebieden met een hoge archeologische verwachting
- onderzoeksgebied archeologische proefsleuven fase 3
- onderzoeksgebied archeologische opgraving fase 3
- definitief onderzocht terrein Uden-Noord fase 1, 2 en 3
- onderzoeksgebied archeologische proefsleuven 2007; zone zonder vindplaats
- ontgrond

Figuur 7.1 Plangebied Uden-Noord met overzicht van het definitief onderzochte terrein van de behoudenswaardige vindplaatsen binnen Fase 1, 2 en 3 (groen) en de status van de omliggende gebieden (ontgrond, wel/geen archeologische verwachting van vervolgsproen). Het onderzoeksgebied van de proefsleuven (blauwe contour) en de opgraving (rode contour) binnen onderhavige Fase 3 zijn in het oosten te vinden.